

Tentoonstelling "Marterachtigen in Nederland"

In het Natuurmuseum Nijmegen is vanaf oktober 1984 de tentoonstelling "Marterachtigen in Nederland" ingericht.

Deze tentoonstelling, die na 31 maart 1985 ook elders in Nederland te zien zal zijn, is een co-productie van het Natuurmuseum Nijmegen en de Vereniging Das & Boom.

Na een presentatie van de marterachtigen, met hun specifieke kenmerken, leefwijze en territoriumgedrag, geeft de tentoonstelling een uitgebreid beeld van de voornaamste bedreigingen. Vervolgens wordt uitvoerig ingegaan, onder meer door middel van maquettes en een diaserie, op de vraag hoe via een meer marter-vriendelijke inrichting en beheer van het landschap, deze diersoorten voor de toekomst kunnen worden behouden. Voorbeelden van een dergelijke inrichting zijn aanleg van rasters en tunnels langs en onder wegen ten behoeve van de das, het instellen en inrichten van rustgebieden voor de Otter, het behouden en aanleggen van kleinschalige landschapselementen als hagen, bosjes, wielen en dergelijke, als-

ook een adequaat onderhoud daarvan.

Lezingen over marterachtigen, de bedreigingen en de mogelijke oplossingen worden nog gegeven op 20 december 1984, 29 januari, 26 februari, 26 maart 1985. Aanvang 20.00 uur in het Natuurmuseum Nijmegen. Entree f 2,50.

Openingstijden: ma t/m vr 10.30-17.00 uur en zo. van 13.00 tot 17.00 uur.

Entree: f 2,—; kinderen en 65+ : f 1,—.

Natuurmuseum Nijmegen
Gerard Noodtstraat 21, Nijmegen

Tere wikke aan de Sint-Pietersberg teruggevonden

In 1983 is op een vrij groot aantal plaatsen in Midden- en Zuid-Limburg Tere wikke (*Vicia tenuifolia*) langs spoorwegen gevonden, een type standplaats waarop deze soort ook in het midden van het land te vinden is. Mogelijk vormen de vindplaatsen in Limburg een uitbreiding van het oorspronkelijke areaal van deze soort dat reikt tot aan de Sint-Pietersberg, (VAN DER HAM, Natuurhist. Maandbl. 1983, p. 217). Naar onlangs bekend werd is in 1977 ook in Noord-Limburg Tere

wikke gevonden. Ze werd door J. Hoogveld (Groningen) aangetroffen bij het restant van een molen aan de weg Grubbenvorst-Lottum. Daarnaast is in mei 1984 door A. Koster (Veenendaal) Tere wikke gevonden langs de spoorlijn Groesbeek-Nijmegen, even ten noorden van onze provincie. Van de Sint-Pietersberg was Tere wikke alleen nog bekend van het Belgische gedeelte. De laatste melding van het Nederlandse deel is van DE WEVER uit 1931 (Natuurh. Maandbl. 1932, p. 68), die als vindplaats aangeeft: Sint-Pieter, tussen de Maas en het kanaal. Op 27 mei j.l. vonden wij langs de Maas ter hoogte van Slavante een aantal exemplaren van de Tere wikke. Waarschijnlijk zijn de planten ruim vijftig jaren wel aanwezig geweest en zijn ze steeds over het hoofd gezien. Dat is niet zo verwonderlijk als het lijkt omdat de soort slechts kort en uitbundig bloeit en het moeilijk is om vegetatieve of in vrucht staande Tere wikke van de ter plaatse veel voorkomende Vogelwikke te onderscheiden.

J. Cortenraad,
St Pietersluisweg 57h, Maastricht

J. Geraedts,
Heythuiserweg 3, Horn

Boekbesprekingen

Steenrijk Amsterdam. Een geologische stadswandeling

Wim Dubelaar. Bibliotheek van de K.N.N.V., 1984. 88 blz., afbn., reg., lit. Te bestellen door het overmaken van f 17,50 (leden K.N.N.V. f 12,50) t.n.v. Bureau K.N.N.V., B. Hoogenboomlaan 24, Hoogwoud.

Als oud-Amsterdammer met oog voor detail ben ik erg ingenomen met het boek 'Steenrijk Amsterdam' van Wim Dubelaar. Het boek beschrijft een wandeling door het oude gedeelte van Amsterdam, waarbij telkens de aandacht gevestigd wordt op gesteenten die in gebouwen of in het plaveisel verwerkt zijn. Het is fascinerend om te zien over welke afstanden vroeger al stenen werden aangevoerd! Bij de verschillende gesteenten die 'aangedaan' worden wordt telkens vermeld waar de steen vandaan komt, hoe ze gevormd is en eventueel wordt opmerkelijk gemaakt op erin voorkomende fossielen.

En passant wordt ook ingegaan op de aantasting van de gesteenten door (zure) regen, uitlaatgasen van auto's, honden- en duivenpoep. In ver-

band met het laatste wordt aangeraden de wandeling eerst na een fikse regenbui aan te vangen! Een leuk aspect is dat door het nauwkeurig kijken naar de stenen van een stad een geheel ander beeld ontstaat dan dat wat men overhoudt aan de gebruikelijke touristenroute's.

Kort samengevat: een erg leuk idee voor een boek, helder geschreven en keurig uitgegeven. Een idee ook dat mijns inziens, vanwege de educatieve waarde die ervan uitgaat, zeker ook elders navolging verdient.

A.J. Lever

De bomengids

Pamela Forey. Uitg. In den Toren, Baarn. Prijs: f 14,65.

Slechts zelden schieten handzame, eenvoudige natuurgidsjes hun doel voorbij: bij dit bomengidsje is dit echter wel 't geval. Pamela Forey pretendeert in staat te zijn de lezer in één oogopslag de in geheel Europa voorkomende bomen (en struiken), zoals inheemse, "uithemse", al of niet gekweekte soorten (plus hun cultivars) te leren her-

kennen. En dat alles in een zakboekje, waarin nauwelijks 128 pagina's waarvan er 107 gewijd zijn aan één soort, waarvan ook nog de matte, matige tekeningen (het eerste slaat op de kwaliteit, het tweede op de kleur) de halve pagina beslaan!

Deze te ver gaande simplificatie is nog niet alles want ook de verdere tekst bevat overbodigheden, onduidelijkheden, banaliteiten en verdere blunders; van elke categorie een voorbeeld:

- Een der vier groepen van bomen die ruwweg onderscheiden worden is de groep "palm of palmachtige boom". Hebt u wel eens in onze contreien een "palm of palmachtige boom" gezien?

- Van de Kerspruim (*Prunus cerasifera*) wordt vermeld: "in meer Noordelijke streken niet altijd geproduceerd" (p. 24). Begrijpt U dat?

- De Kraakwilg kan volgens Pamela Forey worden gedetermineerd aan de hand van een "duidelijk hoorbaar gekraak bij het afbreken der takken." Kommentaar hierbij lijkt me overbodig.

- Wel eens een Aardbeiboom, Limoen, Zoete Si-naasappel, Judasboom, Eucalyptus, Australische

Knotslelie, of Californische Dadelpalm in het Encibos, Stadspark of bij de buurman gezien? Kortom, een waardeloos boekje. Sorry for Pamela.

H. Hillegers

De Nederlandse boorvliegen (Tephritidae) en prachtvliegen (Otitidae).

W.J. Kabos en B. van Aartsen. Hoogwoud 1894, Wetenschappelijke Mededeling van de K.N.N.V. no. 163. 52 blz., afbn., afbn., lit. opg. Prijs f 7,— voor leden, f 9,— voor niet-leden. De uitgave is te bestellen bij het Bureau van de K.N.N.V., B. Hoogenboomlaan 24, 1718 BJ Hoogwoud, girorek. 13028, onder vermelding van het gewenste.

Sinds in 1959 Wetenschappelijke Mededeling no. 33 verscheen, met dezelfde titel als het nu gepubliceerde deeltje, is er veel meer over deze vliegsoorten bekend geworden. Vandaar deze nieuwe uitgave. Ieder, die in deze fraaie vliegjes geïnteresseerd is, zal er graag gebruik van maken. Naast algemene informatie over deze vliegjes en determinatietabellen is er van iedere soort een afbeelding, waar een gevangen dier snel mee op naam te brengen is.

De soortenlijst verschaft behalve een korte beschrijving van elke soort ook gegevens over de ecologie, het verspreidingsgebied en de vindplaatsen in Nederland.

F. N. D.

Elsevier veldgids

J.T. de Smidt, 1984. Elsevier Amsterdam / Brussel. 224 blz., afbn. reg. Prijs: f 36,50.

Deze "veldgids" waarvan de ondertiteling "ecologische beschrijvingen van onze landschappen" meer informatie over de inhoud van deze veldgids geeft, is het 49e deel van de uitstekende serie Elseviers Natuurgidsen.

Ook dit deel kan als zodanig worden gekwalificeerd: de namen der schrijvers van de diverse hoofdstukken (bossen, stikken-duinen, venenheiden, rivierbegeleidende vegetaties, weg- en spoordijk vegetaties, graslanden, akkers, moerassen en watervegetaties) staan hiervoor borg. Toch zijn er in deze gids een aantal duidelijke mankementen: de 217 (!) kleurenfoto's, achter in het boek gebundeld, houden geen of nauwelijks verband met de tekst. Het zijn fraaie- soms ook minder fraaie afbeeldingen van soorten, niet van landschappen of delen daarvan. In plaats van foto's hadden schema's van landschappen (bijvoorbeeld) de tekst beter ondersteund. Een tweede bezwaar, dat zeker voor de lezers van dit tijdschrift geldt, is dat "kalkgraslanden" stiefmoederlijk behandeld zijn; de tekst hieraan besteedt beslaat nog geen halve pagina, terwijl aan een ander Nederlands landschap (?) Spoorwegemplacementen tweemaal zo veel plaats wordt geboden. Tenslotte: ook Vlaamse landschappen worden onbesproken gelaten; van een uitgeverij die zowel in Amsterdam als Brussel zetelt had men anders mogen verwachten. Desondanks, echt aanbevolen.

H. Hillegers

Thieme's sporengids. Sporen en prenten van West- en Middeneuropese zoogdieren en vogels

M. Bouchner. Zutphen, Thieme, 1983. 269 blz., afbn., lit. opg., reg. Prijs: f 34,50.

Overal waar dieren leven laten zij sporen van hun aanwezigheid achter. Het woord "sporen" doet ons in de eerste plaats denken aan het achterlaten van voetsporen, maar er is nog veel meer te zien. Dieren bakenen hun territorium af op een manier, die vaak ook voor ons waarneembaar is, zij bouwen nesten of graven holen, zij knagen aan bomen en laten notedoppen achter, zij roven eieren of vangen prooidieren. Ook uitwerpselen skeletresten zijn blijken van eerdere aanwezigheid. Terecht stelt de schrijver van dit boek, dat het leren kennen van prenten en sporen jarenlange oefening, geduld en observatietalent vergt. In zijn inleiding legt hij uit dat ieder dier binnen zijn eigen territorium leeft, dat aan specifieke eisen moet voldoen. Wat nu precies een territorium is, en wat met een revier bedoeld wordt, wordt jammer genoeg niet duidelijk gedefinieerd. Binnen dat territorium wordt gewoond, gegeten en gelopen, en dat alles laat sporen achter. Uitvoerig wordt besproken waarop speciaal gelet moet worden en welke moeilijkheden zich bij de interpretatie voor kunnen doen. Achterin het boek zijn hoofdstukken gewijd aan zaken van praktische aard, zoals registratie, opmeting en het maken van afgietsels. Daar tussen in bevindt zich het determineerdeelte, verdeeld naar het type sporen: vraatsporen, voetsporen etc. Echt determineren zou ik het niet willen noemen. Wie een vogelnest in een struik vindt, komt er met behulp van deze tekst niet achter met welke vogel bij te doen heeft. Hij krijgt meer een vaag idee wat het zou kunnen zijn. Het opzoeken van de prenten van een hoefdier biedt meer mogelijkheden. Van alle in de tekst genoemde sporen worden duidelijke afbeeldingen gegeven. Informatie over de verschillen tussen de diverse soorten wordt wel gegeven, maar staat verspreid over de tekst. In het geval van schedel- en gebitskenmerken van knaagdieren is die informatie erg summier. Verschillen in de staarten van roofdieren hebben met het herkennen van sporen niet zo veel meer te maken.

Niet alle besproken dieren komen ook in ons land voor: het boek is van tsjechische origine. Dat is geen enkel bezwaar van het merendeel kunnen ook hier sporen gevonden worden. Vooral herfst en winter lenen zich uitstekend voor dit soort onderzoek.

Determineren zal niet eenvoudig zijn, maar wie dit boek ter hand neemt zal buiten beslist waarnemingen doen die hem anders misschien ontgaan waren.

F. N. D.

Zeezoogdieren

M. Camm en B. Stonehouse m.m.v. M. IJsseling en A. Scheygrond, 1983. Thieme. Zutphen. 158 blz., afbn., reg. Prijs f 34,50.

Weer een uitstekende veldgids; deze keer betreft het zeezoogdieren. Systematisch komen aan de

orde de diverse groepen warmbloedigen met haren die aan dit milieu zijn aangepast, m.n. zee-roofdieren (ijsbeer, zeeotters, zeehonden, zeeleeuwen, walrussen), zeeherbivoren (zeekoeien), de meeste soorten echter behoren tot de groep der walvissen, die in dit boek meer dan de helft van het aantal pagina's voor hun rekening nemen.

Elke soort wordt in kleur afgebeeld: de kwaliteit der afbeeldingen is uitstekend. De tekst per soort is ingedeeld in "grootte, uiterlijk, verspreidingsgebied en bijzonderheden van die soort. Bij het doorlezen van deze informatieve en beknopte gegevens valt telkens weer op hoe weinig er van zeezoogdieren bekend is, terwijl de meeste soorten - schrijnend genoeg - op het punt van uitsterven staan of op z'n minst in hun voortbestaan bedreigd worden. Dat het 't meest geldt voor grote walvisachtigen die 't meest hebben geleden van de ongebreidelde hebzucht van "homo sapiens", weet gelukkig iedere lezer; dat ook de kleine walvisachtigen, economisch nauwelijks interessant, vooral door watervervuiling in de verdrukking komen, is iets dat weinigen weten, maar deze veldgids geeft hierover informatie.

De oorspronkelijke uitgave is Noors; de Engelse bewerking daarvan werd in het Nederlands vertaald en aangevuld (met Nederlandse en/of Belgische strandvondsten of vangsten) door IJsseling en Scheygrond, twee gezaghebbende auteurs op het gebied van Nederlandse zoogdieren.

Aanbevolen dus voor allen die een kort en bondig overzicht willen van de huidige kennis betreffende zeezoogdieren.

H. Hillegers

Woordenboek der Natuur

Thomas Rap. Weesp. Van Holkema & Warendorf, 1984. 139 blz., afbn. Prijs: f 24,50.

In zijn inleiding tot het "Woordenboek der Natuur" zegt de samensteller, dat het boek gezien moet worden als een eerste poging tot het samenbrengen van woorden, die betrekking hebben op de natuur, zoals die zich aan ons voordoet en ons via woord en beeld van de media bereikt. Het resultaat is een mooi uitziend boekje, met aardige illustraties, waarin tal van namen, uitdrukkingen en begrippen verklaard worden. Een van de problemen bij het samenstellen van een dergelijk werk is ongetwijfeld het maken van de juiste keuze. Voor iemand, die zich al langer met de natuur bezig houdt, behoeven de meeste woorden uit de lijst niet verklaard te worden. Wie niet geïnteresseerd is en vele woorden niet kent, zal misschien niet de moeite nemen hem onbekende termen op te zoeken. Maar dat weet je maar nooit. Zo is er een woordenlijst ontstaan, waarin naast woorden, die men regelmatig tegen kan komen en toch wel enige verklaringen behoeven, andere voorkomen die zo algemeen zijn, dat uitleg eigenlijk overbodig is. Tot de eerste categorie kunnen woorden gerekend worden als anaëroob, boutisme, eutrofiëren en broeikas-effect, tot de tweede woorden als big, ijsberg, doorn, horizon en onweer. Daar tussenin staan vele volksnamen van planten en dieren en Nederlandse woorden, die weinig gebruikt worden.

Een aardig boekje om door te bladeren.

F. N. D.